

een verschijnsel, dat mij ernstiger lijkt dan velen het zien.

Mijn inzender begint met me in den hoek der mopperaars te zetten, en vraagt dan: of de Schrift-zelve ons niet gedurig opwekt tot dankbaar gedenken; of de twaalf-en-een-half, de vijf-en-twintig, de veertig, de vijftien-veertig, en de vijftigjarige ambtsbediening van een dienaar des Woords, den predikant en zijn gemeente daarvoor geen billijke reden geven; of het geen verblijdend teeken is van waardeering van de bediening des Woords en van liefde voor haar dienaren bij onze kerken, dat ze zulke gedenkdagen graag viëren; en of dat alles, onder het brandmerk van schepsel-veroering, nu maar zoo in den ban mag worden gedaan.

Om van het laatste terug te komen op het eerste, begin ik met mijn opponent de verzekering te geven, dat ik met een goede consciëntie meen te kunnen zeggen, heusch niet rond te loopen met het brandmerk-ijzer dat men in den hoek der mopperaars gewoon is altijd door gloeiend te houden, en dat ik wel wenschte, dat hijzelf mij dat ijzertje niet zoo haastig op den rug had gezet, door me een plaats onder de mopperaars te geven.

Ik moet bekennen, dat men me, zonder me onrecht te doen, bij heel wat groepen van menschen kan indeelen, wier gezelschap niet vereerend is, maar bij de mopperaars — neen, daar heb ik me nooit thuis gevoeld, en daar heeft zelfs m'n „ouwe dag" me, gelukkig, nog niet gebracht.

Zelfs ben ik nog niet te mopperig om van een feestje te houden, en het anderen van harte te gunnen.

Dat is, m'n criticus heeft gelijk, ook volkomen naar de Schrift.

Onze bijbel is zoowel een boek van blijdschap als „van schoonheid". Geen ander boek in de wereld wekt zoo rusteloos, overal waar er reden voor is, tot blijdschap op, als de Schrift. En als ze komt tot de kern van haar inhoud — dan roept ze: „Ziet, ik verkondig u groote blijdschap".

Dat behoort tot de heerlijkheid der Schrift. Want het is de glans van Gods wonderbare liefde, die lust heeft in de vreugde, in de zaligheid van menschen, van zondaren.

Laat ons maar veel van deze blijdschap indrinken en — weer uitstralen.

En zeker, daarbij hoort dan ook het blij en dankend gedenken van stof tot blijdschap, die onze God ons gaf: in bijzondere weldaden, in uitredingen uit nood, in bewaring te midden van gevaren, in levensverlenging, in hulp bij de vervulling onzer roeping.

En het zou schrikkelijk ondankebaar zijn, als een dienaar des Woords aan een der mijlpalen — waar bij wij, menschen, nu eenmaal onzen weg moeten meten — in zijn ambtelijken arbeid voorbij zou kunnen gaan, zonder diep-oetmoedig te danken voor de genade die hem riep en staande hield. Want er kan een arm zondaar kwalijk grooter genade en eere te beurt vallen, dan boodschapper Gods bij Zijn volk te mogen zijn. En niemand heeft er meer reden om blijde te zijn, dan de verkondiger van de blijdeste, van DE blijde boodschap

mag wezen — of het moest de Kerk van Christus zijn, om wier wille de boodschap en de boodschapper beide uitgezonden worden.

Zeker, laat ze gedenken.

Maar laat het gedenken dan ook een gedenken zijn in het licht van de boodschap, en laat de blijdschap daarbij dan ook uit de boodschap geboren worden.

Doch, dat dan boodschapper en gemeente daarvoor beide de stille zoeken.

Hij, om al het gebrek, dat zijn werk ontsierde en om al de zonde die het bevleekte.

Zij, om de sleur, de onopmerkzaamheid, het gemis van geloof en van vruchtbaarheid, waarmee ze al te dikwijls het Woord haars Gods ontving.

Zoo'n gedenktag zal altoos vóór alles een dag van verootmoediging moeten zijn — en eerst uit de verootmoediging zullen er de dank en de lof kunnen opgaan.

Maar — en dat is het wat me er huiverig voor maakt — in dat teeken der verootmoediging staan onze jubilea meestal niet.

De persoon van den dienaar des Woords staat daarbij doorgaans in het middelpunt.

Hij wordt, zooals het heet, gefeliciteerd, gecompimenteerd en gefeerd. In toespraak na toespraak worden zijn verdiensten — hij mocht ze anders eens vergeten! — voor hem opgesomd. Zijn gaven, zijn werkracht, zijn ijver, zijn toewijding worden geprezen. Zóó geprezen, dat hij, als hij een ootmoedig of ook maar een bescheiden mensch is — er verlegen onder wordt, af en toe z'n hoofd moet schudden, inwendig protesteert, beklemd wordt door de overdrijving in het eene, door de tastbare onwaarachtigheid in het andere.

De ure van herdenking wordt hem zoo gemaakt tot een van diavelsche verzoeking. En het zal een groote genade zijn als hij er aan ontkomt. Maar zal hij er aan ontkomen? Zal hij straks te midden van familie en vrienden niet met zelfvoldaanheid constateeren of anders met genoegen hooren constateeren, dat er „veel belangstelling" was, dat er „mooi gesproken" is, dat alles „prachtig verliep" enz. ...

En de gemeente? De gemeente heeft misschien het aangename gevoel, dat ze zich goed gehouden heeft, dat ze haar tekort in gebed voor haar dienaar, in meeleven in zijn arbeid, in het waarachtig eeren van zijn dienst door gehoorzame aanvaarding van de boodschap die hij brengt, schitterend heeft gewerkt.

Och neen, zóó is het niet bedoeld — niet voor den dienaar en niet voor haar zelf — maar dat is toch maar al te vaak — en zielkundig zeer begrijpelijk — het niet-bedeelde resultaat.

En nu laat ik maar rusten de onheilzame factoren die er overigens nog werken in het organiseren van dergelijke jubilea: in de zucht, om vooral niet ongunstig af te steken bij naburige gemeenten, in de gedachte aan het goed figuur, dat men straks maken zal in de pers: het portret van dominé, en dan daarbij de gehouden toespraken en de cadeaux, de enveloppe vooral niet te vergeten...

Neen, dergelijk jubileeren — en de meeste jubilea

dankbaarheid, zich uitend in gehoorzaamheid, is geen sprake. Emile mag geen gehoorzaamheid leeren. Het woord mag in zijn woordenboek niet voorkomen. Zou iemand als Rousseau dan onze opvoeder en onderwijzer kunnen zijn?

Godsdienst is een dienen uit liefde van Hem, een zich absoluut overgeven aan Hem, die ons schiep, ons verlost en zalig maakt. Ook daarvan wil Jean Jacques Rousseau niet weten. Religie is wel voor hem een dienen, maar in de averecht-sche zin, dat God hem dient. Alleen wat hem, mensch, gelukkig maakt, is goed. Hij gelooft, wat hij noodig oordeelt en nuttig keurt. Alleen wat troost geeft, of gelukkig maakt, wordt als waarheid aangenomen. Hierin stemt Rousseau met de filosofen der 18de eeuw overeen, dat de menschelijke rede rechter over waarheid en onwaarheid is. Ook de beginselen van het Christendom moeten volgens hen door de rede kritisch worden beoordeeld. De rede is gave der Natuur. Wat met haar overeenstemt mag waarheid heeten. Wat zich tegen haar stelt, is dwaling of bedrog. Wie vasthoudt aan de geopenbaarde waarheden des Bijbels is of een domoor of een huichelaar. De inhoud van de Schrift moet gekeurd worden door de rede en krijgt door haar arbeid recht en geldigheid. Wel nadert Rousseau Gods Woord met een zekere eerbied, meer dan de Encyclopedisten, die niet dan hooren er voor hebben, maar in diepste grond staat ook Rousseau kritisch, sceptisch, ontkennend er tegenover. Laatste bron van kennis, met beslissend gezag, is de Bijbel hem niet. Zijn Savoyesche vicaris acht de Openbaring overbodig en verderfelijk. Hij heeft alle boeken gesloten. Een boek slechts ligt open voor aller oogen: het boek der natuur.

Maar de Rede is hem evenmin beslissend. Rousseau is geen rationalist in de gewone betekenis. Tegenover de grenzenloze aanmatiging der filosofie treedt hij scherper nog op dan tegenover de Bijbel. Hij is overtuigd, dat de zuiver theoretische rede, het bloote denken, de wereldraadselen niet kan oplossen. Wars het zoo, dan moesten de filosofen door de Rede tot dezelfde resultaten komen, want ieder hunner stelt zich in dwaze hoogmoed

zijn, ondanks de gebruikelijke verzekeringen, dat men het schepsel niet wil verheerlijken, niet beter — hoort in de Kerk des Heeren niet thuis. Het strekt niet tot verheerlijking onzes Gods, en het sticht evenmin. Het bedreigt beide: gemeente en dienaars, met groote geestelijke schade.

Laten we niet jubileeren, maar eenvoudig en stil, ootmoedig en dankend gedenken, gebogen voor Gods aangezicht, en beproevend, beide dienaar en gemeente, onzen arbeid en de vrucht — want daar zoekt onze God naar — die hij droeg.

En dan geen bazuin aan den mond in mooie persverslagen.

En als dan onze christelijke pers zich ook hierin christelijk houdt, dat ze wat minder gul is met foto's en lofuitingen, zal deze „ergernis" — in Schriftuurlijken zin bedoeld — uit ons midden opgeruimd zijn, en de duivel zal er niet om juichen.

V.

F.

Helène Swarth „Kinderen".

Eenige jaren geleden verscheen bij den uitgever J. H. Kok te Kampen een verzenbundel van de dichteres Helène Swarth onder den titel „Avond-dauw".

Men herinnert zich de blijde ontmoeting, die deze bundel wekte.

Van de beginjaren der Tachtigersperiode af kende men Helène Swarth als de dichteres van het pessimisme, van de sombere, lichtlooze melancholie, die de teleurstellingen van haar jeugd nooit vergeten kon en geen hoop of verwachting meer had.

En nu was daar ineens het getuigenis, dat de dauw der genade over haar levensavond was neergevallen, nu was daar uit dat pessimisme de verheffing naar de hoogte van het licht. Tegenover de troosteloosheid van vroeger glansde nu de vreugde, in plaats van het uitzichtloze doordichte nevels van donkerheid was er nu het opengaan van een wijd en heerlijk versicht.

Alom is in onzen kring het getuigenis van „Avond-dauw" met blijdschap ontvangen: een begin, zeker, maar dat dan toch de verwachting wekte op een eindelijk vinden van den vrede, die alle verstand en ook alle teleurstelling en levensverdriet te boven gaat...

Sindsdien zijn, voorzover mij bekend is, twee nieuwe bundels verschenen: „Natuurpoëzie" en kortgeleden „Kinderen" — maar de vervulling van de gewekte verwachting brachten ze niet. Zelfs vindt men er veelmeer de oude dan de nieuwe Helène Swarth in terug en van de stijging uit een leven van triestige tobben tot de hoop op eeuwige vreugde bespeurt men niets.

De verklaring van dit bij eersten indruk vreemde verschijnsel is, dat de beide later verschenen bun-

aan, alsof hij ze alleen in pacht heeft. Doch ware kennis heeft geen hunker. Hoe komt dat zoo? Volgens Rousseau, omdat de menschelijke geest, als theoretische rede genomen, ontoereikend is. Gods wezen en de kern der religie blijven onbegrijpelijk. Ze behooren tot de geheimnissen, die zich verbergen in regionen, waar de mensch noch met zijn zinnen, noch met zijn rede kan doordringen. Hoe meer we er over nadenken, hoe meer we ons verwarren.

Maar, gaat hij voort, gelukkig bezit ik een zekerheid op dit gebied, onafhankelijk van en hooger dan mijn denken. Uit welke bron komt deze zekerheid? Van het inwendig licht. De vragen, die bij dit licht onbeantwoord blijven, zijn nutteloos voor mijn gedrag en gaan mijn rede te boven. En voor wat het inwendig licht leert, zijn geen verdere bewijzen noodig. Ze hebben zekerheid in en bij zich zelf. Het Gevoel, de intuïtie, sprekend tot hem, is sterker dan de rede, die ze bestrijdt. Wat het Gevoel goed noemt, is goed. Het geweten is de goede, betrouwbare leidraad van den mensch, het aangeboren beginsel van gerechtigheid en deugd.

Deze en dergelijke uitspraken vinden we in de Geloofsbelijdenis van den Savoyeschen vicaris, een stuk zeker langer dan zes leespreken, en de kern van de Emile, bedoeld als voorbeeld van de wijze, waarop het godsdienst-onderwijs aan jongelingen van 15 tot 20 jaar gegeven kan worden.

Hij leidt ze in, door een tekening van het onderwijs in de catechismus uit zijn tijd. Het onderwijs van gansch Frankrijk was in handen van de Jezuïeten en niet al hun leermeesters waren even bekwame paedagogen. Rousseau zegt er van: Moest ik de ergerlijkste domheid schilderen, ik koos een schoolmeester, die aan kinderen de catechismus onderwijst. Wil ik een kind krankzinnig maken, ik dwong het te verklaren, wat het beweert als het zijn catechismus zegt. Het is een leeren spelen met woorden. Wanneer dit noodig is om de zaligheid te verdienen, zou men de hemel met ekstase en spreuwen kunnen bevolken. Emile zal in geen enkele godsdienst en sekte worden opgevoed. Rou-

deels vroegheid van een arbeid staan, ver eenzelfde onder een en op „A dus nog k tuurpoëzie en den ge

‘t is noc we den bi den we v tot een lo „Kinder jaren van meer rec oudere po werp had waren te ‘t Zij r in de ver toelaat, n twee of teeren ied over kind ten, kinde kindergeb Helène S dachten g neming g de na Te kinder-figi chologisch de oudere vinden in Boudier-B ws hier i vreugden.

Er is ve verzamelde schriftblau uitgave. Maar v karakteris dadelijk s opent. E op de se neer op vlassen, i op de „ droomend En dan

„Bij t vr Voorvoel Dat noot Dat noot Maar en

In dien vorm, kl

‘t) Uitg. v

seau wil waarloet moet. En dan en half die als v geestelijk zijn, die diens ver zondere leiden. E hoe hij z ning en t deze gelo geestelijk seau zelf Maar das kiezen. D het kreek een hoog kusten r lange sch lingen va het men dozer ho van zwij belijdenis in de ik zielewors beweegt bestuurd en kan, d alle ding God over als Hem wil door wie hij mij en r Verder in deze hij een b geloofsa volg hier als hoog

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

Rousseau's Emile.

III.

Religie en religieuze opvoeding bij Rousseau.

God alleen is groot. Wanneer Hij niet alles omvatte en vervulde, zou Hij niet zijn.

Daarom is religie absoluut en centraal, en benaderen we de waarde van een leeraar der menschheid, zooals Rousseau wilde zijn, het best door van zijn Godsdienst uit te gaan.

Religie is absoluut. Dat beteekent, dat ze niet uit den mensch kan zijn, want ze vraagt heel den mensch op. Alleen wie werd herboren tot ootmoed kent haar eerste ritselingen. Hij mishaagt zich zelf vanwege zijn zonden, zoekt zijn zaligheid buiten zichzelf in Christus en voelt in zich de drang der verplichting tot een nieuwe gehoorzaamheid, opdat God zij alles, ook in hem.

Niets daarvan bij Rousseau. Van zijn jeugd aan wordt zijn leven gedragen door groote trots van het hart, door zelfingenomenheid. Hij blijft zijn leven lang egoïst, egocentrisch in zijn handelingen. Hij, als een andere Faust, leeft vanuit de idee van het zelfbeschikkingsrecht van den mensch. Faust eisch geluk. Alleen wie hem geluk schenkt, zal hij dienen, aan zoo een zal hij zich overgeven, al is het aan den duivel. — Rousseau, de even hoogmoedige, in klaarder vorm nog dan Goethe's Faust, kan zich niet afhankelijk van God gevoelen. En is het afhankelijkheidsbesef niet de grondzuil, door God zelf in 's menschen hart gezet, van de ontwakende kinderlijke religie? Rousseau vindt een gebed in den zin van vragen om hulp eigenlijk onbeschaamd en zonder nut. In de Emile zegt hij: „Ik zeg Hem om zijn gaven, maar ik vraag hem er niet om." Hij acht het aanvaarden van gaven vreeselijk. „Genade" wenscht hij niet te kennen. Hij zal zelf zijn zaligheid verdienen. Van